A/C. NO. NEW 218 OLD 197

FOLIO 055

TITLE

1. हेत्वाभाससामान्यनिरुक्ति । जगदीश
2. हेत्वाभाससामान्यनिरुक्ति । मथुरानाथ
3. मुक्तिवाद । गदाधरभट्ट ।

[illegible] III

[illegible]

శ్రీ పాండురంగాయ నమః ॥ ప్రయోజనము ద్విత్వవృష్ఠం ఘటస్త దుపాధి
ప్రవర్తకం తేల అతః ప్రాప్త్యన్య ప్రయోజనం ప్రథమతః ప్రథమం దశ్శనయత్త్రి శాస్త్ర
త్రైతః తత్ర స్వేత ప్రయోజనం నాసంతదృష్ట గాడుః కాలాభావత్వత్తత్వం బాహ్య
భాదికే బావవిషయత్వం నతు ప్రయోజనాంతరాణాం కిత్త్వన్న త్రిష్ప్రయోజనే
త్వం స్వైరస్వాత్వాకరణా ప్రభూతగరపతి విషయత్వంయాంజనేత్ర సుఖాః ॥ వాఖ్యత్వ
౧౦ నక్ష ప్రయోజనం ల్లోకే బాధికే బా విషయోభావాగాదిః తత్తత్సుఖా
దిరూపవిధానానుసంధానాదేవ భూమ్పత్త్రిః దుఃఖాంస్వం ఖిన్నస్య దిరూపత్త

యాంశేగ నిష్ఠా వైశిష్ట్యాభావ ప్రతియోగితావచ్ఛేదక సామాన్య వృత్తిత్వం త్రితదుః సాధ్య
వృత్తిత్వే సమ్బన్ధే న సాధ్యతావచ్ఛేదకా వచ్ఛిన్న చేత్ తద్వృత్తిత్వం యుక్తం సాధ్యానాం తు దేవదత్తదుః సా
ధ్యం దుర్జ్ఞానా త్ర్య వచ్ఛేదక సామాన్యాభావత్వం ప్రతియోగి వృత్తిత్వాభావ సామాన్య
వృత్తి త్వ వ్యాప్తిసంబంధే తద్వ్యాపకత్వ ఏతత్ స్వరూప సాధ్యతావచ్ఛేదకం తత్ సాధ్యం చేత్
తాదృశ సాధ్యసామాన్య వృత్తిత్వం ప్రతిత్వ మతే సాధ్యాభావ ప్రతియోగితావచ్ఛేదక సామాన్య
వృత్తి సామాన్యం వచ్చేద నిరవచ్ఛిన్న వృత్త్యభావ॥ యద్వా సాధ్యతావచ్ఛేదక సామాన్య
విరోధి యానుపపత్తేః సంబంధ॥ సామాన్యాభావ యత్కించిత్ సాధ్య
సామాన్యాభావ ప్రతియోగితావచ్ఛేదకత్వ పర్యాప్త్యధికరణ వృత్తిత్వం సాధ్యత్వ

[illegible]

రేహం జాగ్రదవస్థాయాం మత్తః పరిసు మాం భావ౽ యతత్వ స్వప్నదృష్టం
భోగాగ్నిభాసం భవతి ఇతి వాచ్యం ఫలతః స్వప్నాంతే స్వప్నదృష్ట విషయత్వాభావాం
గృహీత్వా [illegible] చిత్తే [illegible] దాష్టరాసు చ౽ వృత్తౌ నే దృష్టత్వే మాత్రా
[illegible] దృష్టం భుమాదృష్టి ప్రదర్శనాం ప్రత్యక్ష్య సుమతే
[illegible] విషయాణాం [illegible] మాం భాసతే [illegible] దృష్టే
దశనే మాత్రా [illegible] వృత్తి॥ తదుక్తం మనసా [illegible] దశవశః
[illegible] సువిజ్ఞాన సమద్రష్టృ [illegible] యం
యత్ [illegible] త్రయాణాం [illegible] నాం పరం [illegible]

([illegible]॥)

([illegible])

పారమ్య ఇత్యాదివదంత్యో ద్రవ్యాధికారిణః యే చ వివేకినః స్వర్గసంసారా పారత్రికం తదా
౩ం యంతి దుఃఖదుర్గా ౧౩ం యత్ర విద్వాంసు ఖల్వద్య విద్యా ఇతి ॥ సంపత్త్యద్వేష్యతాం దుండ
భా యామ్యతి ముమిదమితమన్యవంగాః సువివేకతుము ధంతే ద్రవ్యాధికారిణా ఇతి వివేకినాం
తు వైరాగ్యత్వర్థః భాను విత్త్వయోస్సువేహా త్రయో రాగ ఇతి । తత్ర భావేవహో త్రయో ద్వేష ఇతి
చంవేద్వేషవిశేషం ధనేత్యాద్యే వృత్తి వరోంధితయో మోక్షా పాయో ద్రవ్య వృత్తి సుపత్తిః స్వర్గ
౧౪ మహాత్తిధయో విఘ్నో దుః భాను విత్త్వయోర్యో యా । వివేకా తుత్రయో రాగః రాగద్వేషయో
రంత్రమం బాతి వశేషః వృత్తి ర్వృత్తిర్భా యం తే యయోః తద్యో మకాదౌ నుగ్రిత ఇత్యాద్వే త్యాదిషు
తత్తో సుసుగత్త్వత దుష్ట్యం పవిత్రం తర్థః భాను విత్త్యో విఘ్నా వేసు మతద భావయో ఎగ్గే ఇత్యా మ
క్లేశా గో త్రమద్వేషా తయో తవివేకాం తు వదను దయోర్ । అథ దుఃఖ విషవృత్తిదుః మహత్త్వం తో
(మో) ఆభా వః పుత్రగ భా సే త్వంతా భావ ఆయోః కృత్తి రేంసా ధ్యాతవతస్యం న్యః స్యాబాంతే

రూంత్ప్రకృతిశ్చేష్టార్థాదివస్యంఛ్వినత్తత్తేతత్త్వ వ్యాఖ్యారాదుచ్యుపయోంగః స్వస మాగాధికరణాదు: ఖాఽనే మాగ్రాత్
౨ నత్వరూపాంత్ర్యంతి నత్వవిశేషతేదు: షధ్యంసే త్వరూపాంమిపర్గీరేత్యాప్యపభిన్నస్యతత్త్వ వ్యాఖ్యాననిరమిష్ఠ్యశాల్ల
నతాంతరాన్యావిరానేషాం ఇతిబెదవమువితాంద్యావధృత్యస్యతత్త్వ వ్యాఖ్యానేబసస్యతాంవభిదత్తత్వసంఘవః॥ చరమ
దు: షధ్యంసదరాంయాంత్రద్యతద్యాంత్థ్వాదు: బలాక్రింధుర్ధూంపక్రాంరణా:॥ విరేషాంణాదు: ఖాఽస్తుత్యతా
లర్ధనవేనాదివతస్యస్వసమాగాధికరణాదు: ఖాఽనమాన్యాంతినత్వరివానషేరత్॥ లర్థనసమాంచరూపేబా
ధత్తగస్తస్యరాత్యాంనదభిదత్తాబత్లస్యధాంప్యరుషాంతరీయుదు: ఖాఽనే మాన్యాంతినేదు: షధ్యంసతాప్
దరపితంచత్తాంరణాకార్యతాంవభిదనాబపాంతాంతస్మైవం॥ లర్ధనసమాంచస్థ్రిసాంధుకాంభాంవరాంర్థ్య
తాంనభిదంనత్వభాంధుర్జివదశ్రీత్రేముత్త్రాతాప్యదభిన్నంప్రతిత్తత్వ వ్యాఖ్యానపాంతుతాంయాంప్రశ్నత్ర్యస్థ ౨
తాభ్యదినాభినతయాంనబాంధః మాంఘాంచాప్యత్తత్త్వ వ్యాఖ్యానస్యతాంధ్యావముత్త్రాతాప్యమభిన్నంప్రతిత్రాంరణా

తాం తద్యా [illegible] తత్త్వ [illegible] ప్ర వా
[illegible] దుః [illegible] దుః [illegible] దుః [illegible]
[illegible] । [illegible] ॥ [illegible]
[illegible]
[illegible] నా [illegible] తు [illegible] ము ము [illegible]
[illegible] వం [illegible]
[illegible] దుః [illegible]
[illegible] । యత్తు దుః [illegible]
[illegible] తాదుః [illegible]
[illegible]

౪ శ్రీమతురపసంహారేణ ప్రాతిస్వికత్వేన వ్యక్తిత్వావచ్ఛిన్నప్రతియోగితాకాభావవత్వం ప్రతియోగ్యభావవత్సాధ్యప్రవృత్తి
తాత్పర్యాత్ సంబంధ ప్రతియోగిత్వం ధర్మావచ్ఛిన్నాధికరణత్వ్యాః ధర్మాత్వావచ్ఛిన్నాధికరణత్వ ఇత్యర్థః ప్రథమ
ప్రకారకధర్మావచ్ఛిన్నప్రకారత్వం ధర్మావచ్ఛిన్నత్వం తత్ప్రతియోగిత్వాంశః ప్రతియోగ్యభావ తద్విశిష్టం తదవచ్ఛిన్న
త్వం ౧౨ విశేషణం తదర్థః ప్రతియోగ్యభావవత్వం సాధ్యవత్వేన తదధికరణత్వయోః సమానాధికరణత్వం భావసమా
నాధికరణత్వం ప్రత్యక్షం విశిష్టవ్యాప్తిః తస్యాః సాధ్యవ్యాప్తిః సాధ్యసాధనాన్యతరత్వ్యతిరేకి ప్రత్యక్షస్య ప్రతియోగితావచ్ఛే
దకత్వం యథా తత్ప్రతియోగితావచ్ఛేదకత్వం ప్రతియోగ్యభావప్రతియోగితావచ్ఛేదకత్వం పరమప్రమా
విశిష్టవిశేషణతాసంబంధావచ్ఛిన్నః భావత్వం తాదృశవిశిష్టవ్యాప్తతత్ప్రతియోగ్యభావవ
త్వం నిరూపితత్వమవచ్ఛేదకత్వం ప్రతియోగ్యభావాభావత్వావచ్ఛిన్నవిశిష్టత్వం తాదృశభావవ్యాప్తివ్యాప్తిత్వ ౪
విధేయాంశే విశిష్టతాభావవ్యాప్తిసంగ్రహార్థం సామానాధికరణ్యం ప్రత్యక్షసిద్ధం ప్రయోజనం
సాధ్యాభావవదవృత్తిత్వం విశిష్టసంబంధసామానాధికరణ్యం ప్రతియోగితావచ్ఛేదకత్వం
సాధ్యాభావసంబంధావచ్ఛిన్నసామానాధికరణ్యం ప్రతియోగితావచ్ఛేదకసంబంధేన సాధ్యసామానాధికరణ్యం
ఇతి ప్రత్యక్షమితి

ఇతి వ్యాప్తిపంచకరహస్యం సమాప్తం ఇతి వ్యాప్తిపంచకం సమాప్తం

తద్విశిష్టే వివేకవత్। విశేషణాంశస్య వృత్తిః తథాచ ఏకవృత్తిమాత్రస్య లఘుత్వాదాయత్తో బహిరాకారస్య వృత్తిసంస్కారో
గాత్వాంతరేణ ఏకవృత్తిరూపమోక్షాధికరణతయా ఉభయవర్తిత్వమానస విశ్రమో నాభ్యాసాదాస్య వృత్తిత్వసమవర్తిత్వాతి
రిక్త। ఏకదాశ్రయమాత్రస్య ఏకరూపాపాయసాధ్యత్వస్య వృత్తిసంస్కారేణ ఏకః పరసాంబధ్యస్య ఏకరూపస్య ఆగాధ్యాత్మయో
ఉభయతరవిత్తవృత్యాభ్యాసాధ్యయోగావమస్య వర్తనత్రి। ఏకః ఏకసంబంధరూపవిశేషణస్య రుద్రాంశస్య తద్వతా
గసంభవాత్। ఉభయతరవిత్తవృత్యాభ్యాసాసాధ్య తద్వద్యథానుదయాత్ తథాత్వం త్రికత్వ ఏకదేశస్య పురుషస్య
నాం వృత్తిత్వతరాగస్య అభ్యాపకతద్వ్యభిచరితాధికరణతయా ఉభయతరత్వ మానవత్వ మోక్షాపాయతయా ఏక
వృత్తిసంభవాత్। అపాదేయతానవధిరసంబంధనియామకాతిరిక్తత్వ ఏవ విశేషవిశేష్యసంబంధ సంతానస్య
విష్ణురాగమోక్షతయా వర్తత్। అతిరిక్తవ్యతిరేకమవగాహనాద్రేతు ప్రవృత్తి ఏకమోగాత్మతత్త్వవిత్తు। ఏకః ఏకధర్మస్య
కాంతర్ణాంతరాదవసంభవేన। తస్యత్త్వక్షా గాఢవస్తుతయవియత్యభూమో ఉభయరూపః ఉభయవదుపరితగాఢత్వాత్
త్వాంత్రి తన్మమోక్షరూపతాం ఆయ పరవంతి తన్నయత్వాం త్రికతవంసవనమాగాధికరణాదుపరితాస్యమా
నతా తన్నతవాదనవ। యోగవశ్యప్రాయశ్చిత్తవశ్యుదుపరితగావైకత్వసంగవారణాయ వ్యభిచారాంపాదానం।

నచ తత్రపరిహారం వక్తవ్యణాం తత్త్వజ్ఞానేనాత్మఖిలాంగావైకల్యమత ఏవ తత్త్వజ్ఞానే నాపా
తదా దయః సుఖోపాయేష్వన్తేఽర్థో స్త్విమః ఖోపాయాస్త్వన్తేఽత్ర తథా చ తత్త్వజ్ఞానే నఖిలదురి
తానివృత్తిః ప్రవృత్తే దురితానుమానే కాలేఽత్ర తయా నైవాత్ర ఖిలామదుర్భావ్యం వైకల్యం వాక్యార్థోత్తినా
ప్యం। ఖాతేఽమతత్త్వజ్ఞానే ఖిలానాం తత్పుర్యుక్తకృత్స్నత్వేన ప్రవృత్తతత్త్వజ్ఞానాంతరా విత్తరదురితగా
ఖోంశగమాత్। తత్ప్రవాంత్యం తత్రైకత్వేన మోక్షరూపతత్వాత్। నచ తాదృశే కృత్స్నవిష్ణుమోక్షప్రవేత
త్త్వజ్ఞానే రూపగాం శ్రాంక్ష్యోర్జ్ఞానాత్ప్రపంచేతరకృత్స్న మితి వాచ్యం॥ పరమతత్త్వజ్ఞానేనైవ దురిత
నాశతాం వాదిదర్శితాం తత్ర విశేషోపగతమాత్। నచ తత్త్వజ్ఞానేన దవిశేషదురితనాశే తదర్థ
శంభో దేవతదస్సుభ్యో నవసమాగాదికరణాదురితోపశమానే కార్యేత్వే రూపాంతర్యం వైకల్య వాక్
యా ఇతి పురుషాంతరీయదురితానుమానే కాలేన దురితద్వయ ప్రవర్తిరుక్త ముక్తిత్వమసి
తత్త్వజ్ఞానేన ఖిలతావపి దర్శనం తత్త్వజ్ఞానేన గాఢ్యవా వపి దర్శత యాంచ దురితేషు ఖాతివాస

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

తి వాచ్యం। అద్వైతసిద్ధిమత్తమస్మేద శాప్యాం విశ్వయోం గన్నవామేం ధర్మకర్మాంణి। తత్ర తేం మార్గ
యాపేక్షా వశత్ప్రవృత్తేరాం యోః పుత్ర తు ప్రత్యక్షతి। తే యాం వాకృ వాకు మోద్వై విశేష్య [illegible] యో
పినాత్యాత్మ [illegible] ర్లక్ష్మీరాం యాం శియుక్త తాత్పర్య। ద్వైత ప్రతి భేక్తానాం భోం క్షాం వన్యత్ర యోం ధ్య
త్ర త్రాత్రస్మ సదా ప్రత్యక్షోం [illegible] వాం త్రస్య యో [illegible] దాం ప్ర తేపర్ తాం యస్యం భవతి వ ఇతి వాచ్యం॥
తిత్ర [illegible] సిద్ధిప్రత్యక్ష మోర్వవత్త్రరాం తా। తృతీయోః పైత్రయోః శ్రీ తుం యోం భోం గస్య దస
పిం తత్ర [illegible] యోంస్య తేయోం నితప్రస్ఫ రూపం యదాం ప్రతిభేదాస్య వద్ధ్ర వర్గాంశాం
తా। యద్య వభోం నిరాం సప్తవ వసిత్య ప్రవృత్త యత్వ రూపం యుక్తత్వం [illegible] ప్రత్యక్ష తదా
పి భోం గవిష యపమోం పదాం తత్వమి వభోం గత్వ తత్వం ప్రకృతి వివర్త తం సమానం భవ తత్ర
తి వత్। ప్రశ్నాం [illegible] ప్రత్యక్ష తాదాత్మ్య యోం గదశా నాం తత్ప్ర యోగాం ధనస్య ప్రస్తరస సిద్ధి
తాభిరితి చేన్న। నిష్ప్రమాణ కృతి త్వం తే యదా భాం రాయా సిద్ధేః శంల వస్తాం దేవ పర్యం
మస వాప్యవ్య వ్యక్తిరేక దాం [illegible] తాం భుతే తదాం పక్షాం ఇదం పర్య తేం రాం చేత్యద్య మోం త్రః ౹౭

ద్విధా ప్రామాణ్యజ్ఞప్తిస్తు మాం సమస్తగ్రహణే తాం ద్యుశ్చ వచేద్విరోధపరిహారాసంభవాత్ ప్రామాణ్య
౭ జ్ఞప్తిస్స్వతో మారాశ్శే స్వీకృతే తత్ర స్వతస్త్వసమర్థిత్వాత్ ప్రామాణ్యజ్ఞప్తిస్స్వాభావికాయమప్రామాణ్యజ్ఞప్తిర్ [illegible]
దిత్యోగస్సంపా [illegible] దప్రామాణ్యమపి స్వతస్త్వమితి తత్ర ప్రవృత్తిరూపమధ్యస్త ఏవేతి మాత్రం
దుఃఖప్రవృత్తిరాంకస్మిన్నాపి దోషాభావాంబద్ధోగ [illegible] ప్రామాణ్యజ్ఞప్తిరూప
స్యాత్। ఏవం చాంపత్యం మేపద్ధోర్త్యేవ్యమిత్యుస్యాద్విరోధాంయం జ్ఞానాం ముఖస్తే స్వతః
౬యు (ధోసోపగమ ఇత్యుపస్తే [illegible] ప్రామాణ్యజ్ఞప్తౌ గుణానాం దోషాభావాత్।
తత్ర తద్గృహీతస్యైవేదధోపదిత్యాశ్శాస్త్యుక్తం పరతాం యాంశ్చ పక్షతాం ప్రత్యక్షస్యాఽ ౭
పరాశ్శైస్స్యేదధోపదితత్యం తే ధోగం వృత్తే పక్షత్ర [illegible] విరమాంశ్చ తత్త్వజ్ఞా
స్యోస్వా దృష్టా రాశ్శే శేమోస్త్యచిత్ ధోగః స్వ్యభిచ్ఛత్తత్వజ్ఞానమిత్యస్యానుగమస్స్యా

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

ఏవియోగవంశవిమోక్షగ్రంధసంపత్తిస్తత్ర పక్షేదితాభ్యాం ధర్మశాస్త్రవిప్రతిపత్తిర్విమో
క్షపర్యంతం తత్ప్రఖ్యాపనే వక్ష్యమాణం యేషాం ధారాత్ । ఇత్యాశయః । ఏతదండినోవిదాం
త్రిస్సు । యదుపాధ్యాసంబంధి గృహ్యపూర్వం మానసాదిత్యదృష్టరూపతాంతాద్యుపాధిగత
మవచ్ఛిన్నం తాద్రూప్యం పాపక్షయవిధిమేతిత ప్రవృత్తిరేవ తత్త్వదుఃఖసత్యంత్తేః కరణ
విశేషప్రయుక్తధర్మతయా తదా స్వత్వస్య సిద్ధానవిద్యాగాంధర్వాగాన్యతయా విద్యాప్రవృత్తేః
స్వతఃస్వయం చేతత్వవిరోధాభావః । స ప్రవృత్తి దానేతయా స్వయం చేతత్వదురుమహా
దమవలవిరుద్ధాచరణాధారంతరమప్యనుమవిరాగప్రవృత్తియోగితత్త్వశ్రేయ
ప్రయత్నేనవిదనీయోపావిరుద్ధరూపావరణాస్తమిత్యంతాస్వమేదనమెవదుఃఖనష్టా
మతిసామ్యం ప్రయత్నాస్వవేదనం మోక్షం మాక్షరాంతః శాస్త్రాదిప్రవృత్తి ప్రవృత్త్యసత్యంతేః కరణ

పరిణామమేవ విషయావరణాభావ విద్యాయాః ప్రవృత్తి ఫలం తదుక్తం ముద్రవృత్తి చిదాభా
స్ఫో సాదప్యేవమివావృత్తం తో నుటత్తత్రేష్టాం దియోర్నిన్యదిభాంగా త్తుఫుట స్స్ఫురేదితి । ఏవం
చావిద్యాయాః అంతఃకరణవృత్త్యా నివర్తితాయాం మంతు విషయస్ఫూర్తిర్నాదేవ స్ఫూర్తి
తిర్నిస్పృతిరణతాం స్వామిభట్టాంనామివ పదాదర్శనం తరమేవేతి । నచ బ్రహ్మణో అంతఃకర
ణావృత్తి విషయత్వే బ్రహ్మణః స్వప్రకాశత్వైతత్స్వరూపతాం నిర్దానంత్రే విరోధః
స్వప్రకాశత్వేనాంగీకారాన్ మితివృత్తిః స్వమాత్రవిషయ స్వప్రకాశత్వ
దాధనీయదితి వాచ్యం । యస్య స్వరూపం ఏవ స్ఫూర్తిర్న తస్య స్వప్రకాశతా ఏవేతి । చిదాత్మ
స్వప్రకాశంచ స్వస్య స్ఫూర్తిర్నాసనతవత । ౩ం తుక్తం వృత్తిర్వ్యాప్తస్వవిషయ చిత్ప్రవృత్తి వి
షయమాత్రావభాసకం తదుక్తం మామకతేనోపయుక్తామును భీరవిలాంతోమా

హాస ఇత్యాంతమూర్తిః సాక్షీ చాంతే తదుద్బుద్ధవృత్తి ప్రతిఫలితచైతన్యయుక్తస్య ప్రమాతాస్యా
నారా త్మాపరుదేః ప్రమాణాంశుళమువధిషు వృత్తిప్రసంగాత్ ప్రతిబింబితా పాంధిమోః స్వష్టప్రమ
యవిషయగిః సాక్షాత్ప్రయోగః పరమాత్మా ఇత్యర్థం ప్రాణస్య స్వాప్తిః స్వతఏవనేతువి
రాభాసాంత్యపైత్య వస్తుప్రైత్య ప్రమితి బింబాసంభవాత్ । ఏతేనా ప్రాంశుసంవేదనం ప్రా
ప్యాజ్ఞానం ఏవం చ స్వవిషయకజ్ఞానరూపం బ్రహ్మైవ తత్త్వమితి । తత్త్వతయోః సంసార
దశాయాం అపి తత్త్వైనావిద్యాయా వృత్తిప్రసంగ ఇతి చేన్న । అంతఃకరణవృత్తిరూ
పత్వం సంవేదనస్య అవిద్యాయా వృత్తిః తత్త్వ యద్యపి ప్రకారవృత్తేః సంసారదశాయాం
మనితి వాచ్యవిద్యాయా వృత్తిప్రసంగః తత్త్వః ఇతి దండి స్వసంభవే పరమాత్మా ప్రమే
త్యప్రకారవృత్తిరాత్మనః స్వాత్మనా యో మోక్షః పరమాత్మనో స్వాత్మనా భేదబాధాదివి

శక్త్యేస్యోత్పత్తేనాంశేవరూంశతయత్వేస్త్రైణాం పాదికేః మహామాత్రేణాంభేదః ఇతి భేదేనా
పాదివిగమే ఏవ । జీవస్య మహామాత్రేలయః యథాతీంతాంశస్య ఘటవిగమే ఏవ
ఘటక్షేత్రాకాశేతస్యలయః లింగశరీరావచ్ఛిన్నస్య వ్యాప్తేనాజీవభావఇతి లింగశరీ
రాశ్చఏవవర్తృత్వేనసత్తామోక్షః లింగశరీరం చ సూక్ష్మశరీరమిత్యంతమహాదహం
కారతన్మాత్రాపంచీకృతభూతసూక్ష్మాణాం దశేంద్రియసముదాయః తద్విశిష్టస్సాక్షీసాదుః
భాదిమత్వయా విశేషణోభూతలింగశరీరాశ్రయః ఆంశోప్యత్రత్వమహాత్తే విశే
షణాత్మకే భేదకేనాధ్యస్తం బంధవిశేషపత్వేశ్రుయాంతర్భూతత్వం వాంతరాత్మ
చాత్రయః సర్వత్రద్వైతస్యదుః అహంతుత్వాత్ । ఏవంచతదివిగమస్యదుః అస్తృప్తి
హ్యోంతుతయా పురుషార్థత్వముక్తమితి । ఏవముపయోయోఽభేదస్యప్రసం

చష్యుమో యోర్నివృత్త్యుర్వా నివృత్తిమోంతో నివృత్తిమోక్షద్వయో మో వశ్యకత్వం

అవిద్యోపచమోంయోర్వైతన్యైత్తన్యాశ్రితే సంబంధాపితే ఫలతో నవిశేషః అత్ర గ్రాయమవిదః అవిద్యా

౧౦ నివృత్తౌంతరంగం ॥ మోగాభావాత్కించ తదృష్టమేవ తత్ర తద్వ్యశ్రోనయోంపవిద్యావిరో

ధితయోః విద్యాతృప్తతే అదృష్టవృత్తిగాం గాదితేవపి తత్త్వానాంగోంస్యాగాదితయోః

విద్యాయోం అగాదితత్వప్రవాదః తథా చతన్నివృత్తిస్వ ... దః నివృత్తివామోక్షే

ఇతినివృత్త్యుపాయమేవ । ఉక్తం అవిద్యానివృత్త్యుపాదాదినివృత్తేస్తద్ధర్మః స్యా

దః తన్నివృత్తిరితి । తదపి న యుక్తం సధర్మాంతరాభావాత్ । యుక్తిస్తు పదః పాద్యాత్రీయ ౧౦౪

త్పత్తేర్నివృత్తేః సోగాభావాత్ । చదుః పాత్యంతరాభేదాసంభోక్తాం తదసో

పగమః । తత్సిద్ధేర ● అదృష్టాభేదాదేవదుః పక్షావాబాధితసంభవాత్ । చాక్షే

యుగాం శం విగాశే మాదృష్టేగాశే ఏవానుమేపస్య: శ్రోత్రయుక్తే విప్రస్య మాగాధికరణాపత్తేర్వ్యాప్తి
గాదికేశ్చె మాదృష్టేగాశ్చస్యం భవాత్ భవన్న త్వేన్యావిద్యాగాశే తద్విభుత్వాయోరుత్పత్తియేత్వాత్। వ్యు ౩
నోదృష్టానుత్పత్తిత్వనాసగావిరహాత్ తయోగాగాం చ విభుత్వేప్య దృష్టానుత్పత్తిప్రభవత్వే
వ్యుదృష్టస్యానాస్యాగమోతు కర్తావ్యాత్। అదావిద్యాయా: పదాధానంతరోత్పత్తి ద్వివ్యస్తో
దామాం మూర్తస్యదాత్వం అదృష్టం మిద్యాత్వాగాది తవాస్యైవనాభావత్వవిద్యాత్త్వ
బాధ్యేరం త్వ అదృష్టగాం శేరే గాస్త్రాదృతు: అపి తు చవ్యిగాశ్చ ఏవ చద్వైబాహ్యాగాదృష్టయ
తయో: తత్త్వబాహ్యేన వృత్తియుతా కోమకేత్యాం త్ర్యంచే దృష్ట్యాగాశేకతావ వైదర్తయోగా
భవాత్ అదృష్టస్య మాగాధికరణ్యారూపకరం చరా శం ఛం దైవ తత్ బాహ్యరేక్త తాపత్ తత్వ
తాః శక్త్యవేగాత్ శ్నే తన్త్యైత్త్ర జగాడా తాగే శక్తిపూతయోగాన్ప్రత్యాసత్యాపత్తేరే స్యాదృష్టగాశ

కేతోర్భగణమవకారకమతోంరాశాధికేరణాదిన్నాస్త్రాత్రయం భంధేన్వేవతస్య తద్రాశ్యుత్పత్తి
౧౧ రామాతుత్వమువగంతవ్యమివాభ్యం। తథాస్తిత్వత్రిగాత్రపుత్ర యోగత్వ్రయామనాంభావనా
తిప్రసంగాపాతాత్। ఏవం వాస్తిరాశాక్షితత్వబ్జాగస్య పృథక్కారణాత్వవకేప్పనాపిన్యాయమ
మతేకారకం తస్య ముద్రాంశకేత్వేతగ్నా శాందవాద్యష్టాంశపదాద్యాశవదర్ధసరాంశో
మవత్తే॥ తత్రతత్వబ్జాగస్య పృథక్కారణాత్తాసుమగమోంతో। అధ్యస్థాదిరాశిచతుర్థా
శశ్రూతారణాతోయాంరాధికేన్యం ఉయరాశిగ్రగ్రహయుతరాశింపృత్రిక్షత్రేప్నారత్తాయో
ధోంశమత్తేః। తథాచబేపాం పాధివిగమోఽవగక్షిత్రేతదేపాంబిత్వమితిబెన్నా ౧౧
ముద్రాతత్వబ్జాగాదితేవవిగాశాసుమత్తేః। భావరాశిభేదయితేన్యత్రప్రుతియోగసాపా
తుత్వబత్సాధితేవబాంచుద్రధమాంగ్రహ్యక్షత్రపాప్రాపురాదితయాంప్రథమపైద్య

స్త్రైవిచిత్ర్యం భోగాదిహేతుత్వాం తథైవ విచిత్ర్యం చస్యేత్యత్ । స్యాద్యస్యైవ చస్తైత్రివైచిత్ర్యాదద్య
మృత్తైతైవిత్ర్యం దేవమదః । త్రివైవిచిత్ర్యమేకోఽసౌ చక్ష్యువదుల్లేఖత్వం తో । తేక్రాద ద్యుక్తాదవి
మవాం ధాస్యాచిత్యాత్మమేవద్రిగాహ్రదివిచిత్రాద్యుప్రవాహస్తస్యం ఛేరం భోగద్వైవిత్ర్యా
మితి । ఎత్తేషుయాం వృత్తిత్రిపరిణామవిశేషోఽచ్ఛైమనకోంకారవ్యాత్తత్త్వవాద్యకో
శ్యేత్యాదికం చతుర్ధాస్ర్కయామృత్తైచేతస్యారూపాః । లద్య్యధర్మాగాత్మయత్నంకాటస్తం
ఛద్రిధర్మాః శ్యేత్యాదయోఽచ్ఛద్ధిపరిణామవిశేషణామాం కాంరణాత్మంగుణాయోత్వం
తే ॥ తదుక్తం । అహం కారే వి ముఖ్యోద్యాత్మా తత్తానతోహంమస్యేతే ఇతి । బుద్ధ్యమరాగవదప్యు
హాంకాణాం చ ధర్మః । బుద్ధేః సతదస్త్రాంగ ఎవతే పా యుప్యవగణః ఇతి రాం ఖాత్యమ
తప్రాంస్తం । బుద్ధేరుక్తా దితాగాదిష్వవిశ్యాత్మతితతాంభః । తదుక్తమాచార్యైః ।

న్యథానపవర్గః స్యాదసంసారో భవాపునరితి తదసంసారః కింగారస్యైవ తత్త్వం వ్యక్తాస్తు తత్త్వసు
ఖసాక్షాత్కారో పవర్గః న చ తత్త్వసుఖమప్రాశక్యం శక్యందం బ్రహ్మానందరూపం తచ్చమోక్షే
౧౨ ప్రతిష్ఠితమిత్యాదిభవాహుతిస్మానాసంభవాత్ తదానందమితి బ్రాందస్యం సర్వం సకం బ్రహ్మానా
రూపం శ్రీత్రమోధమః మోక్షో మోక్షసమయే ప్రతిష్ఠితం సాక్షాత్కృతమిత్యర్థః। ఏతావద్య
శేషమోక్షే మోక్షానందే సాక్షాత్కారవిషయసుఖసిద్ధానాం పశ్చాత్ సాత్త్వాదవినాభా
నిత్యం వసిద్ధానిత్యతాయా తాత్పర్యపర్యవసానాత్ తదవిత్యవిచ్ఛిన్నమానందం బ్రహ్మేతిశ్రు ౧౨
తరానందవిశిష్టస్య సత్యత్వం బోధయతి విశిష్టాన్వయపరతాయాం తాత్పర్య
కత్వయోః శ్రుతిబాధకేనపరిత్యాగాయోగాదితి విశేషణానామానందస్య నిత్యత్వేన్నైవ ప్ర
మాణమిత్యాహుః॥ తచ్చింత్యం। తథాసతి తత్తమోనిత్యత్వాన్నిత్యపసిద్ధిప్రసంగాత్॥

నైవమీమాంసకానాంతదస్మమతంవిశాంతికారాక్షేయముద్గాశృతవాద్యశ్శ్రుతిబలాత్
ఖ్యాసనుభాత్వత్కృత్కిషరమాంఖ్యేః॥బద్ధిః॥తేషాంచతదేకవాక్యతయా॥శ్రీ౦దర్శంమ్లేనాథా
పంచమిత్యత్రసిద్ధంప్రత్యంత్పూణాఃస్వరూపమిత్యర్థః॥మోక్షస్తత్రిష్టితమిత్యస్యనిత్యసూర్యవనే
౭ భావ్యత్వేతయాత్మవిమృత్యుర్నిత్యాపీశర్షవాద్విజ్ఞానాద్యత్రిరూపమోక్షస్తైశాంతోక్తారవి
షయఇత్యర్థః॥అధ్విశ్వరీరంవావసంతంప్రియాప్రియేనస్పృశతఇత్యాదిశ్రుతి
విరోధాత్।ముక్తస్యసుఖదుఃఖసంబంధాసంభవాత్తత్రత్రవాక్యాదిదబియాప్య
త్వాద్దేహేదుకరతాంస్సాభిగ్రయతేఅవితుఅచయాభావమతేతత్రప్రాచనుతాన
త్యెవదుఃఖాభావోదుఃఖాభావస్తేవక్తేవిరోధఇతిఅవాప్నిత్యసుఖవృత్తిత్యనుగతరూ
పావచ్ఛిన్నాభావప్రతియోగిత్వాభావాదుపఠిభిరూపాయానామనుమతో

నాద్వయోస్సుప్రియాప్రియయోరేకత్వమద్వైతప్రతిపాదనే ఏవ తత్త్వం భావాత్ దుఃఖా
౧౨ భావేనోభయోరభావః సుఖాభావే ... ఆదుఃఖోభయోరభావ ఇతి విగ
మనావిరోధో నాశంక్యః । దుఃఖానాత్యంతం విముక్తశ్చరతీత్యాది శ్రుతిబ
లాత్ దుఃఖాభావస్య మోక్షత్వాత్ । తస్మిన్నుభయోరభావస్యాయో
గత్వాదితి వాచ్యం । యతః ప్రియాప్రియే న స్పృశత ఇత్యనేన ప్రియాప్రియ ౧౨
యోరభావోక్తత్వాదితి చేత్ ఉచ్యతే తదుభయోస్సుఖయోగో ముక్త
స్యేష్టస్వశక్తిమాత్రత్వాభావమేవ తత్ స్వశక్తిమాత్రత్వం చ తదనుయో
గిత్వమేవ చ తత్ప్రతియోగిత్వం ప్రియసుఖానాదృశ్యసంబంధస్య

తియోగితాసత్త్వేచ తదుభయాభావవద్భిన్నేపి తత్ర తదభావభావాధః। ప్రతియోగిమ
తివ్యాప్యేవృత్తిత్వధర్మాఽవచ్ఛిన్నప్రతియోగితాకాభావాన్యభిన్నవృత్తేర్గ[illegible]మాత్। నైవన్న్యూనతదా
యురత్రసత్త్వాత్ కేన్నైః తదా ఘటపటయోర్నాస్తి ఇత్యత్ర యదా ఘటపటోభయాభావ
స్తిత్వంపర్యాప్త్యా యోగితే తదా ప్రతియోగివిశేషపదుః ఘటోభయాభావస్తిత్వం ప్రతియోగితావచ్ఛే
తదాస్వేతదా ఘటోభయత్వతయోర్భేదమితి విశేష్యాన్నసమప్తే: ఉభయ ప్రతియోగిక ఘటత్వావచ్ఛిన్నం
వగావచ్ఛేదకతావిశిష్టా ధర్మాఽభావవత్త్వాద్యగా ప్రతియోగావచ్ఛేదకే। ఘటోభయేసు పటత్వప్రతియోగిత
తాః। ఉదమిత్యాదివిశేషణప్రయోజనముక్తార్థేఽవిద్యమానే విషయవత్త్వవృత్తితానవచ్ఛేదకాభ
యతాప్యవచ్ఛిన్నముక్తార్థేఽన్యూనం ఘటం ప్రతియోగితావ్యభావేఽపి ఘటత్వావచ్ఛిన్నః ఏకేన వగభతి
నవాప్యవిత్యాదిత్యేవంచ ప్రతియోగ్యధికరణవ్యాప్యవృత్తిత్వధర్మాఽవచ్ఛిన్నప్రతియో

గితానాం భావస్యభావ త్యుక్తత్వా ద్ధా। అథవా న్యూనత ఇత్యాద్యభ్యుత్పత్తిసంబంధత్వ
తియోగితావచ్ఛేదకధర్మ:। వ్యాపకతా ప్రతియోగిత్వసంబంధావచ్ఛిన్నధర్మత్వావచ్ఛిన్న
౧౪ వచ్ఛిన్నత్వాదితివాచ్యం। దృష్టాంతానుయోగిత్వసంబంధావచ్ఛిన్నతయా చేత్
ప్రతియోగితావచ్ఛేదకతాపత్తే: దృష్టాంతావచ్ఛిన్నసంబంధస్య ధర్మత్వావచ్ఛిన్నతయా తద
నుయోగితయాత్ర: తాసంభవాత్। అథవా యమపదం చేత్ సు ప్రియ
మేవ తథా వచ్ఛిన్నదృష్టాంత:। అథ సాధ్యతావచ్ఛేదకత్వ ముక్తస్య సమవా ౧౪
త్వాత్ సమానాధికరణత్వసంబంధ ముక్తసంగ్రహ విశిష్టస్య సం
గ ఇతి ఇతి చేన్న। తేన భిన్నం ప్రత్యేకం ప్రతియోగితావచ్ఛేదకతావచ్ఛిన్నస్య

రితి ప్రసుఖసేత్యాప్తాత్మాకస్య ప్రకరణమంత్రైకా వ్యుత్పత్తి సంభవాత్ । గాథ్య యమమత్రి
తత్ర ప్రకరణ ప్తానస్య [illegible] వ్యుత్పత్త్యా [illegible] [illegible] తస్యా [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] ప్రకరణస్య [illegible] [illegible] సుఖసేత్యాప్తాత్మాకస్య [illegible]
[illegible] [illegible] వ్యుత్పత్తి [illegible] [illegible] సంభవాత్ । [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] సుఖసేత్యాప్తాత్మకేనాతాయాః వ్యుత్పత్తి [illegible] । [illegible] మంత్ర

౧౫ [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] ౧౫
[illegible]
[illegible] ౮
[illegible]

హేతుః తత్త్రారణాం నానేనమి దృశ్యత్వాన్నానాత్మాలక్షణమః నరతాదిభిర్నిత్యవనాత్మనః రోహ్రూతా
రఎవధాత్మాదిత్యాదిదర్శిచిదనానేనా రూపాదినాఘవిశేషాం యద్యథా మహాం గారరఇత్య
దిమిదృశ్యమదావస్త్రత్రితిశంతేనాలఙత్తి। తద్వదృశ్యానేనా యథా ఏరానేనత్యప్రత్యనగా
దిరంపతదృశ్యరామిత్రామమేనా। ఏత ఎవధ నారదశా యథా మవిరాత్మత్రిత్య తద
రావదమాయ్యః। తాప్త్రమెదతాపాత్రాన్తర్యమనేనదవాయ్యయాః నాత్మదిమాది
తద్దృత్యితిం గ్రాంతిమృత్యతరధిదాసుమతిః శ్రవణాదిమూలత్త్యం గ్రారాధినిత్యమా
నవిష్యమేనదృశ్యానేనమహాతేప్రాయా నదృశ్యనేనదవాయ్యయాః నిత్యమనేనమిత్య
తత్తినిత్యత్వవణాదినిత్యశ్రీసత్వాన్నాత్త్రాత్మారఎవక్తుమిదార్థనాత్మప్రదేవతికాఛ్యం।

తస్య హేతోరభ్యాసాద్వైరాగ్యాత్ సమరం రాగ సాధృత్వాత్ తదుక్తం (ఖ) గమనాను మారైర్వైరాగ్యా

భ్యాసేరనేకవత్త్వే దాంతు కల్పయంస్తేష్వాం భవతియోగముత్తమమితి ధ్యానార్థసూత్రం

౧౭ వైరాగ్యేరణాభ్యాసే ధ్యానేష్వాం శ్రవణాను తే సూత్ర త్రివిధేష్వాం కల్పయం సనం పాదయ:

ఋత్వమం యోగమాత్రే తత్తోస్థానా ఠరూపం భవత ఇత్యర్థః। తస్య యోగాభితే వైరా

గ్యాభిన్నేత్తి తత్రయం ధారాభ్యుత్ప్యుత్పత్తి తరాత్ విరూపత్వతా ధ్యేయస్య తైర ధారా నిరంతర వర్త

త్వ వృత్తేర్యోగతా ద్రష్టయోగద్వయం తావ్యాం నాసం దినాత్ ।౧౭। తత్రద్వయోర్వివిధ్యం ౧౮

నిరుద్ధత ఇతి శ్రవణాంతరం సూత్రే(ఖ) యోగః యుక్తి సిద్ధః ఇతి తత్తత్త్వ ధారా

ణే మనసి సత్వత్త్వ ధారా సవృత్తిః అత ఏవ యుక్తి శాస్త్రాయ మత్ర విశాస్త్రే సమోహ్యైవ విషయ ఇతి।

త్రివృత్త్వ । ఇత్యవదాత్మకోనుష్ఠానే ఏవ మాత్రకారణం తతస్త్రివృత్తం త్రియుక్త్యేమితి మహాగవత్త
త్రివృత్కృత్త్వ: తత్పుత్రాన్హాత్రనసం ఋషిః నామ్రేణ్ణ తద్ర్యుదత్వాదాదాన్యాదాన్ వాత్త్రీప్రత్య
త్యేవాత్మకరత్వాన్ నృవాతో । ఇత్యన్తే రత్వాత్త్రాహ్నారత్యాత్మైకాత్తత్వాస్యమృత్యానీకే ఇతి
వాచ్యం నైదాహ మైత్రం చ్యురత్వం మాహ. తన్మాద త్రివృత్కరణే తేజసో నః మర్త్యమి
ష్టైర్కేశ్యర మునిస్త్రివృత్తమేవం విదుష్యత్వాన్ తద్వృత్తౌ ద్వైపాత్త్రైతు హాహా
న్నారాం తత్రేదం శాస్త్రత్తం యతా: తత్రైవ తప్త్యాదిత్యాదా తమగ్నేర్త్వదన్యత్ర మర
ణ్మత్తే । ౧౭ । తే ఏవ రామయు యమినేమే మాం శ్రీతస్మిన్ ప్రాణవ్యాపారే । ౧౮ । పానత్యే
త్రియుక్త్యనాం తత్రాగతాం ఇత్యాద్యాం గృహం దినా వస్త్రం గృహీతా । పత్యురకాహ్నాత్త్యర

స్వాత్మత్వవిషయస్య మిథ్యాత్వాప్రవర్తకత్వం విపరీతబుద్ధేర్విషయాభావాత్ స్వాత్మత్వ
౧౭ స్యాత్మత్వస్య దేహస్య విషమాత్మత్వం ప్రతిభాసత్వం । నాపి గురూపదేశసాక్షాత్
జీవేశ్వరయోరాత్మత్వస్య మిథ్యాత్వాప్రవర్తకత్వాత్ । ఈశ్వరస్యాత్మత్వస్య విప
౨ రీతబుద్ధేః ప్రతిబంధకత్వ ... మిథ్యాత్వ ... నాపి సాక్షాత్కారాత్ ...
... విపరీతబుద్ధేర్విషయాభావాత్ ... సాక్షాత్కారాభావ ...
... ప్రతిబంధకాభావ ... స్వాత్మత్వసాక్షాత్ ౧౭
కారాద్ ... ఈశ్వరస్యాత్మత్వస్య సాక్షాత్
... సాక్షాత్కార ... స్వాత్మత్వసాక్షాత్కారాభావాత్ ॥

లనుయోగితయా ప్రతియోగితయా వా ప్రోక్తేత్యాదివత్తత్వతో ప్త్యైయ ఇత్యాబా
గ్రుధన్యాప్యృధ ఏవ సంగతిః మోక్షః కారణాంతు మరమాత్మసాక్షాత్కార ఏవ వాగచయో
గబధవర్ణస్యావిశవభాసకతయా తస్యైవ పరమాత్మసాక్షాత్కారే విశ్వభ్రమ వెం
వేభాసకసంభవాత్రమిదం వంవిశిష్టత్వేన కారణమోధ్యస్య తదితరవిషయ
దస్య కత్వవ్యవచ్ఛే[illegible]శవరవేదార్ బాధ ఇతి కధం తాదృశశ్రుతేరశ్వరమర
తేతి వాచ్యం స్యాత్ సాక్షాత్కారస్యైవ భవదభిమతస్యాత్ర హేతోరదర్
శనవిషయకతయా తత్రాపితరవిషయకత్వవ్యవచ్ఛేదబాధా
తే। అస్మదభిమతమోక్షహేతు పరమాత్మవిశేష్యకస్యావత్వ ప్రతిబంధకత్వకల్పనే

యోతదితరవిషయకత్వోప్యమప్యత్త్యేతం విదిత్యాపిత్యావకారశ్చాప్యత్వయేనవ్యా
౧౮— భ్యయోంక్షమోదానమపత్తుల్యమఖయమేత్తి। వస్తుతఎవవృత్త్యాఎవకారర్వ్యావధే
య్యద్యోగి। నాన్యః పీధావిద్యతేల్పయగారమిత్యర్థేనముక్తానాంమగ్నమోంత్తేత్త్యవత్వాన్నేషు
టితేంత్యత్వాగరాత్తరణాత్తతేఎవకారరంభృత్యముక్తాపోంర్వంసమోనరభిక్తరణాతత్వ
త్వ త్వాగావస్య్యక్ష్యాతాధాంతే। ఉత్తణ్ణీవరగాత్యాత్వాద్యాపకారణాత్వమువితం। తదానన్త్య
త్రీరంయస్యాతాఎవకారానామృత్యాపిని। వానమో సంభవాత్తే। ౧౦ ధృతిరూపా ఇమానభూ య
తానభాయంతేతత్వమసత్యావతేతేతూ ఇతిబిపాత్తేనఃస్వరమోత్యాభిదూమదేశ్యత్ ౧౮—
త్రిస్వరనాదాభూంధ్రత్యంమిత్యాత్యాతాద్యేశ్చాన్యాపేముక్తిమాతు ... తాంయా
ఉపగంతవృత్తయోగ్ఫ్యేత్వతత్వే వకారరాభృత్యముక్తిబనేత్రీశ్వరత్వాన్తేతదితరా.

ముక్తి

విష్ణుయుక్తత్వప్రాధ ఇతి ప్రవేశోం ప్రత్యక్ష్యాన్ కాం ప్రసిద్ధిః। పత్రేషు ప్రకారేణ తద్ద్వి
ధనేత్త ధర్మిణి విష్ణుయుక్తత్వం స్వప్రకాశత్వే। తేం తు తద్విష్ణుయుక్తత్వ విశిష్ట ద్వేష్టృ ప్రసరోం స్వ
తాయోం అన్వయ ధర్మ ప్రవిష్ణుయుక్తయాం తేన విష్ణుయుక్తత్వ విశిష్టత్వ ద్వేష్టృ ప్రసరో
మితేత్యప్రతత్తే ప్రకారేణాన్య ప్రభక్తత్తే తద్ద్యేత ద్వివిష్ణుయుక్తత్వస్య ముక్తి ప్రసరో
ఘనత్వస్యప్రవిశేః। తస్య ప్రసత్వ ఇత్తి మన్యేత నా దేశ్వ రేసాత్ సాత్తారే సుప్రయుక్త త్త
భానేన ప్రత్యక్ష శక్తత్వే విశక్తత్వేః। అసాత్త్వ రేసాత్ సాత్తారే స్వమాతుతాం మతెన్య సేశ్వరే
శానవ్య తాత్పర్య సోంక్రీ తత్త్వ ప్రవిశోర్ధశాః। ఇత్యర్థ ఇదా విష్ణుయుక్తత్వే ప్రత్యక్షత్వే
రేసాత్ సాత్తారే స్వమాత్రమాతు తాయో ప్రవనేతు ముక్తిర్ తత్ర ధర్మప్రతీతిమ్ తమ్
స్థితామాన్యం సంసారే తాత్ వివక్షావిధి ద్వేశక్త్యత యోం కాం ప్రతీంబృతే॥

చయిత్రాగ్న్యయోరాదిమంత్రైః ప్రంహోభిర్హ కాశివాత్త విష్ణుయన్త్రైర్నామమున్త్రైరోమత్వా
త్తత్త్వనారాగాత్మ్యమతేషి విష్ణుం స్వానౌరభేదబ్రాహ్మం యద్యపి మన్యధా పితాద
౧౯ శ్రుత్యవేత త్వస్య మోక్షమోతుత్వం శ్రుతిసిద్ధం నవిరుద్ధ్యేత ఇతిచేత్ వచ్ఛంతస్య చిద్
బింద్వరూపస్య యోగస్య భావ్యస్యైవ మోక్షసాధనార్ద శ్రుతిగోహ్యాత్మ్యాభిః స్వం మేధ్యత
ఇత్యర్థ్య ప్రతత్త్వమసి మానాశ్యతాత్పర్యాపగమాత్ తద్గాన్యస్య తత్త్వమేవం వది
తేవతత్వస్యాం సంబోధ్యబుద్ధి పదం తి । దీధితిస్పృష్ట్య స్పృతేయం స్యానా మతోనామాత్యః నా ౧౯
మాయమంతిః ప్రియోభవతిమత్రస్యనామాయమంతిః ప్రయోభవతిత్యాదినారస్తైః
సుఖాద్యభేదాం [illegible] ంపాదస్తేత యామతిశ్రుత్యాదే రనురాగవిషయత్వం రూపం
తత్త్వం

ప్రియత్వమయుక్తం తత్త్వత్వపదం గ్రావ్యత్వపరమేవ నేత్యేవ శ్వరూపదం తత్ర సర్వస్వస్వాభావా
త్ । తత్త్వేందం మన్యేవమాగాగామేఖతదాగేం దన్యాన్యత్వాత్తత్త్వాచ్ఛ్యత్వగమాత్
తే గ్రాహ్యత్వత్వాత్ సంభవాత్ సర్వభూతామేవ భూతాగాం గ్రాహ్యత్వే గ్రాహ్యత్వమవ ఇత్యాదౌ
ఖగ్రాహ్యత్వే ఏవ ఇత్యాహ అధి ప్రియత్వస్య భూతాగాం । ఏవం చా గ్రాహ్యత్వే ఏవం చాప్రామేయత్వాంత
త్వయోరేతత్ తత్త్వాదౌ ద్రష్టవ్యః । తత్ర ప్రత్యక్షమంతః ప్రమితత్వాదిత్యత్వాద్గ్రాహ్యత్వే
వక్తాదేరేవ ప్రమాణత్వాత్ అత్ర తత్త్వం తత్త్వం తపరమాత్రేః । స్వమిద్ధ్యత్వా
సిగాధర్మం ధర్మాన్తరదర్శనాత్ తత్త్వేతి కేధుః । సాక్షాత్ప్రత్యక్షమవగాహిత్వం గ్రాహ్య
త్వత్వం చాన్యత్వాత్ ద్వైతశ్రుతితాం తరవిశేషమాత్రత్వం తత్త్వం స్వరూపాన్త్వా
త్సమిత్రమేవం విరత్వేతి శ్రుతి ప్రకృతమేవ నిర్దోషం తత్త్వం గ్రాహ్యమేవమితివాచ్యం

ధర్మాధర్మౌ చేద్వైవాత్ర్యంతికేడుః బాధితగమరూపముక్తిర్వాగ్మాత్తత్పరమా
త్మసాక్షాత్కారస్వరూపాంతం తాదృశముక్తిరహితమేవం విదితవత్వాత్ప్రతిబంధకత్వశ్చ
౧౦ స్వరూపం మోక్షం చింతనీయా యోగాభ్యాసస్య సాక్షాత్కారసంపాదనద్వార
ముక్తియుపయోగితామేవ యోగాభ్యాసవిధ్యుక్తవాక్యతాత్పర్యోద్దేశతాత్పర్య
కల్పకాంచింతత్వాత్ ఏవం పూర్వకారవృత్త్యాస్సంపన్నత్తివరావతీతి గాధ్యం పఠితా ఇత్యా
ది భాగస్యాపి ఏవకారతాత్పర్యప్రతిపాదకత్వేన సాధ్య[illegible]స్యసంభవాత్। మాహేశ్వర
స్య చకైవనాపరం ఇత్యాద్యాన్యాపరం ఇత్యాది భాగస్యపి తత్పరుహః। తన్నేతియోగి ౧౦
నస్త్యంప్రీపంస్యంతి భాగవంతమమదీక్షౌ చమిత్యాదినాం యోగాభ్యాసస్యపర

మధురాకాశీమరణాత్ పిణాం సంవత్సరాన్ సంభవతః స్వగావా తృప్తిమిపమోర్

త్తైన త్రీత్వా నైకైషాం కారణతాయుత ప్రతార్య యతేతత్ర వికల్పపవ

బత్రిహాయ వవదిత్య పాత్కరూక్త సిద్ధాంత భంగశ్చ వమా పౌద్ధృతత్రదా

దరేవ్రతా యవ స్థవేమిసవము స్వయత్త్ర సంగాత్ । పాదివియాగ్గ్రా మా

దిగావమిమిధః సప్తా కారితాం స్ప్రశంగాచ్చమైవం । సర్వత్ర తత్ర తత్

సోత్రాత్మానే మవ గత్తై తు: కాశీమరణదిత్వ తతృప్త్యాన్ దార్త్యవమోక్షోపాయతా ।

కాశీమరణాదీనాం మోక్షోపాయత బోధక శ్రుతీనాం తత్కారణతా

గాధ ః । ల పితృత్రయో సంతృప్తిమెవ ల పితృ చ్చ్యానైనసైకాల్

శ్రీమరణాదేః ద్వారద్వారిభావేన సముచ్చయోపి గార్హ్యం త్వం విద్యావిదచోదితానేకకాశీత్యాస్తవేన
స్సముచ్చయ ఇతి సిద్ధాంతస్మృతివిరోధః తత్వజ్ఞానేనైవ మోక్షసాధకత్వాత్ కాశీమరణాదిచన్నతత్వవి
దితయా ఖ్యాతి విశ్వేశ్వరాణాం మోక్షసిద్ధత్వాభావాన్నేకాంతే ఏవ తత్తుం ఘ్నాతయా మతిబంధాత్
౨౨ బాహ్యేనైవకాశ్యాం తత్వశరీరావచ్ఛేదేనజ్ఞానోత్పత్తిసంభవేన కాశీమరణానంతరం
శరీరాంతరపరిగ్రహాభావేనప్రతిబంధగతిర్నేత్యాహ। భగవత్యా మహారుద్రస్వరూపాంతరోపదే
శస్సు మమమారమేశాదృశ్యామేవ ప్రవృత్తస్య ఇత్యుక్తేః। ఉక్తేశత్వసంభవాత్।
శదమదేశస్య దర్శనశరీరాంతరపరిగ్రహాదిగాత్రతత్వసాక్షాత్కారాన్నేతత్వం। నచమమేంశ
తాదృశాయాం తాదృశోపదేశతత్వ శరీరావచ్ఛేదేనతదాత్మతత్వసాక్షాత్కారాసంభవాత్। నేమధరం ౨౨
శరీరాంతరపరిగ్రహ ఇతి వాచ్యం। తచ్ఛరీరావచ్ఛేదేనతారకమంత్రోపదేశాత్ తత్తత్వజ్ఞానసాక్షాత్కారా
కాశీమరణాహంతుతానుపపత్తిః। యదిచకాశీమరణాతారోదకేనతారకాగాతదాకాశీమహాప్రస్తుతస్యతా
రకోపదేశస్యహంతుతాయామేవతాత్పర్యమస్తు దానీకాశీమరణస్యతదాసద్యోముక్తిః పరిహార

తాత్ప విత్వ్యత్వృత్తే । తదాత్తత్త్వ చరిరావచ్ఛేదేనాపి తత్త్వజ్ఞానసంభవో బోధ్యః । తాశ్చమరణమాత్తతత్త్వ
జ్ఞానైతారశ్చాంపదేశేన [illegible] పాదేనైవాలమ్మైత్రి తంతాశ్చమరణోత్తరమేవ వే[illegible]నభగవాతా త్రాశేషము
చ్చరితిత చ్ఛేత్వరణాంత చరిరావచ్ఛేదేన జ్ఞానమసాత్పదేహ్యామః । ద్విత్వాదాచరాత్రదుత్త[illegible]తశ్చరిరావచ్ఛే
దేనాంత్రత తత్త్వజ్ఞానమయుత్పదయతి త్ర్యపికేవితి । తాశ్చ గంగామరణాదేనాం లద్విత్వాదాచరాసంభవ మధురా
నేసంభవేవమిలిత్వ తముక్త్వే [illegible] కారణాతమేవ తత్త్వజ్ఞానే త్వనాదినాం వస్త్రారివాన్వ
వంసంవలితయోః [illegible]హాయుకయోరివతాశ్చ గంగామరణయోః ఫలానుత్పాదకత్వ
ప్రసంగ ఇతివాచ్యం । ప్రవృత్త్యాత్రదాహో [illegible]హాయువయోరేకత్వకారణత్వమనాయాగసా
ద్వేత యోరవిద్యానాత్ । యువప్రా సాధ్యే త్వవేప్య ధమతోవాభిసాధనాం తత్ర తారాతత్త్వాసుదయా
త్త్రే[illegible] హానేరణా హోయాగ । తంతాత్రణాః స్వసాధ్యమితి విశ్వముత్పాద్యాస్తమేవ విద్యుపస్త్వమాణం పా
చ్యం । తాద్భుశాతాంత్త యాహ్రిహాంశ । ణాశ తాత్పబ్రావవిశిష్ట విశేషరూపావభిన్నత్త విత[illegible]త్త్వాంరణా

తవిశిష్టయోగేష్వసాధనతాబోధవిషయకతాదృశాకారమహత్వేతిరేకాయవైశిష్ట్యచేత్తి వాక్యవి
౨౨ షింకేకరణాకత్వాభావంయవకరణాకేత్వరూపాభయవిశేషణావిశిష్టయోగవిషయాక్తేవవసాధనతాబో
ధః।సాకేకరణీయః।విశిష్టేచయస్యగార్హ్యస్యసాధనతామాత్రవయోవిశేషణాస్యతత్వాత్ర్యస్యయోగాబోధ
త్వేవేదస్యతాత్పర్యమాత్ర్యగిరక్తమితివిమోక్షిర్యచేతితవతోసాకేకరణత్వేనగసువయవైరితత్వతేక్షయవ
కరణాకత్వస్యవతత్రోవిషయాకారణత్వరూపవిశేషణాస్యమిషమోక్షయోగిత్వంమతేయతే ఇతి
ఉభయోరంగాంగసాధనతాప్రవృత్తేచప్రకరణభేదాత్।విధిప్రవృత్తేః।పొంవాక్యకేనవరత్వనియమె
నమోక్షస్యగంగాసాధనమితిగతావగాంతరాంతరేయెవసాధనత్వేనగంగామరణకాశీమరణాదీనాం
విధానాత్।సామాన్యవిశిష్టానామేవతేషాంమోక్షసాధనతాప్రతీతేః।కాశీమరణాంగంగామరణ ౨౩
ణాభగవన్నామస్మరణపూర్వమరణరూపసాధనసంవలితవిశ్వచిత్తలక్షద్విరిష్టతాంగ్రెహాంవేం
తమరణ[illegible]రాభావసామెత్తయాంయనాస్త్రహెఽమూవయోవిరు

క్షకల్పతాతథానప్రకృతేవాచ్యేయాశ్చమేదాదివత్తద్వైధకల్పాపవికల్పయోరభియోరశాస్త్రార్థ
౨౪ తావాందర్శవిరుద్ధకల్పరూపవికల్పపర: నతుప్రధుకల్పరూపవికల్పమరః। అధఃపరస్పరాభావ
నాపేక్షత్వాయవస్థాపేక్షప్రమాణోక్తప్రధమత్వేత్రప్రహావిధితోయవకరణాకత్వాభావావి
శిష్టేష్వేపిహాకరణాలక్షతయాగస్యఫలసాధతాప్రత్యయాదితిచేన్న। తత్రకరణపక్షారణోరూ
పద్రవ్యాద్యపేక్షాత్వత్రావపిత్యాణాద్యపివాచాయతెద్రవ్యాదేత్యప్రయోగాత్రదుత్తరవా
క్యస్థగాబివాకారేణాపూర్వకలిప్పవభేదరాహిత్యస్యాత్రరలక్షల్యఇవఉత్తరకల్పాసాధి
హితస్యాపూర్వస్యైవబోధఇతిప్రాహుర్ష్యాచైత యవైవాః ఇత్యాదావపిప్రేష్య ౧
దాయవాన్నాహితస్యబోధస్యపూర్వత్వమితి। నక్షత్యాదిప్రాప్తవిస్తరః॥ ॥ ఇతిశ్రీగదాధ
రభట్టాచార్యవిరచితోవిధిస్వరూపవాదఃసమాప్తః॥ శ్రీ ॥ శ్రీకాంవరదమువత్తారదేంయువనాపసంవత్సరే॥
భాద్ర

ఉత్తరకాండ సమాప్తం రామాయణము ॥

A/C. NO.	NEW	218	OLD	197
FOLIO	055			

TITLE

1. हेत्वाभाससामान्यनिरुक्ति । जगदीश
2. हेत्वाभाससामान्यनिरुक्ति । मधुरानाथ
3. मुक्तिवाद । गदाधरभट्ट ।